

ДЕМОГРАФІЯ, ЗАЙНЯТІСТЬ НАСЕЛЕННЯ І СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА

УДК 658.3.007:338.43.02(477)

Коваль Л.М.,
к.е.н., в.о. ректора
Хмельницький кооперативний
торговельно-економічний інститут

ОБҀРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МЕНЕДЖМЕНТУ В ПОЛІТИЦІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ ПРАЦІ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

Постановка проблеми. Прогресивний розвиток аграрного сектора України на сучасному етапі відіграє значну роль у розвитку та підвищенні стабільності економіки держави. Посилення конкуренції на внутрішньому та світовому ринках диктує необхідність відродження значення української економіки у світовому співтоваристві. Цей критерій визначається ефективністю використання вітчизняного ресурсного потенціалу – землі, праці, капіталу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні проблеми і практичні аспекти удосконалення управління ресурсами праці, їх роль та значення в економічному розвитку суспільства знайшли відображення у працях таких зарубіжних вчених-класиків економічної теорії, як: У. Петті, А. Сміта, Д. Рікардо, Дж. Грейсона, К. О'Делла, А. Маршалла, П. Самуельсона та ін. Ці аспекти також досліджені в працях вітчизняних і російських учених: М. Туган-Барановського, О.Г. Кудінова, А.А. Кундицького, В.В. Мошка, О.О. Сінельнікової, Ю.А. Сельського та ін. Ці дослідження стосуються теоретичних основ ресурсних ринків, механізмів їх функціонування та методів державного впливу на них.

У радянські часи ринків землі та матеріальних ресурсів не існувало, а ринок праці був одержавлений, тому проблеми їх розвитку практично не досліджувалися. На сьогодні актуальною є проблема здійснення маркетингових досліджень з метою підвищення ефективності використання людських ресурсів та удосконалення управління ними.

Постановка завдання. Мета статті – аналіз сучасних підходів щодо використання ресурсів праці (людських ресурсів) і оцінювання ефективності їх функціонування в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до економічної теорії, основними факторами аграрного виробництва є залучені в господарському процесі його ресурси – земля, праця, капітал і підприємницькі здібності. Вони взаємодіють між собою і створюють велику кількість споживчих вартостей, приносять своїм власникам дохід у формі ренти, зарплати, відсотків і підприємницького прибутку [4].

Одним із найважливіших ресурсів є праця – сукупність фізичних і розумових здібностей, які застосовуються у виробництві товарів і послуг. Низьке використання цього виду ресурсу в країні призвело до того, що сучасний стан аграрної сфери вітчизняної економіки не дозволяє розв'язати основні проблеми, пов'язані з відродженням її значення в цілому у світовому співтоваристві та її місця на внутрішньому продовольчому ринку. Очевидним є те, що проблеми її розвитку спричинені не так обмеженістю виробничих аграрних ресурсів (у сільському господарстві України зосереджено 2% основних засобів, працює майже 4% зайнятого населення, задіяне найбільше національне багатство – земля, площа якої сягає 41,6 млн. га сільськогосподарських угідь, що становить 68,9% земельного фонду держави), як відсутністю цілісної системи державного регулювання їх розподілу та використання. Процес формування ринків ресурсів аграрного сектора в Україні відбувається повільно і не характеризується високою соціально-економічною ефективністю. Це обумовлено особливостями розвитку ринкових відносин, неефективністю правового поля та упередженим ставленням населення щодо формування приватної власності і запровадження ринкових відносин у селі. Така ситуація диктує необхідність, актуальність і доцільність дослідження проблем розвитку ринку ресурсів праці в аграрному секторі вітчизняної економіки та підвищення менеджменту політики їх використання.

Спільними ознаками названих вище видів ресурсів є те, що всі вони обмежені, рідкісні та не безкоштовні, тому основною проблемою розвитку економіки є забезпечення раціонального та

ефективного їх використання. Досягти поставленої мети можна лише за допомогою виваженої стратегії розвитку аграрного сектора на основі підвищення ефективності державного управління ресурсами усіх видів [1, с. 375-380].

Практикою розвинених країн доведено, що економічна ефективність діяльності в будь-якій галузі вимірюється основним показником – собівартістю продукції [8, с. 15]. Основна її частина належить використанню праці, тобто використанню людських ресурсів. Засновник класичної економічної школи В. Петті називав ці ресурси (працю) – батьком й найбільш активним принципом багатства [3, с. 55].

Продовжуючи традиції класичної школи, А. Сміт працю називав основним продуктивним фактором виробництва, обґрунтовуючи це тим, що забезпечення населення товарами та послугами стає кращим, тоді як якість землі та клімат практично не змінюються, отже, основна заслуга у праці, точніше, в її якості [7]. Тому можна стверджувати, що праця з чотирьох ресурсів виробництва (земля, праця, засоби і предмети праці, кваліфікація і здібність працівника) є в цьому процесі найважливішою продуктивною складовою. Максимальне залучення персоналу (людських ресурсів) на основі маркетингової інформації до процесів управління економічним механізмом функціонування будь-якого суб'єкта господарювання на ринках дає можливість повністю використовувати знання, досвід і навички співробітників для досягнення цілей і завдань. Тобто, найбільш стійка база конкурентоспроможності суб'єктів господарювання нині ґрунтується на високій кваліфікації працівників, їхній мотивації й залученні до вирішення проблем стосовно удосконалення виробництва. Це підтверджується не тільки досвідом розвинених країн з ефективною ринковою економікою, а й вітчизняним.

Проблема *ефективності використання виробничих ресурсів в аграрному секторі* набуває особливої актуальності, оскільки це одна з найбільш ресурсномістких галузей економіки, а про важливість державного впливу переконливо засвідчує досвід розвинених країн, система агробізнесу, яка тривалий час формувалась під егідою держави.

Аграрна сфера є пріоритетною галуззю національного господарства вітчизняної економіки. За оцінками експертів, Україна належить до числа країн з високими потенційними можливостями АПК. Основними складовими цього потенціалу є найродючіші у світі ґрунти чорноземного типу, площа яких займає 65% території держави, що становить 7% світових запасів; близько 8 млн. га екологічно чистих земель. Ось чому на сучасному етапі розвитку ринкових відносин в Україні однією з проблем для вітчизняної економіки є рівень менеджменту в політиці використання, в першу чергу, цих ресурсів. А це вимагає перегляду багатьох процесів, у тому числі й підходів до управління людськими ресурсами та оцінювання успіху їхнього функціонування (робота з персоналом), оскільки одним з базових принципів ефективного менеджменту є принцип участі й залучення в діяльність усього персоналу. Він полягає у тому, що персонал суб'єктів господарювання всіх рівнів – основа їх успіху [2, с. 15].

Висококваліфікована робоча сила, працелюбність українських селян і умови раціонального використання наявного ресурсного потенціалу дозволяють Україні мати всі шанси для приєднання до когорти провідних виробників сільськогосподарської продукції і займати провідні позиції на світових продовольчих ринках – за даними ООН держава може прогнати 300 млн. осіб за рік [5]. Та виникає парадокс: аграрії не в змозі задовольнити ні потреби переробних підприємств у сільськогосподарській продукції, ні населення. Постає питання: чому? Проблема полягає, передусім, у низькій ефективності використання ресурсу праці. Це свідчить про те, що Україна продовжує традиції, які вона успадкувала від колишнього СРСР – йде екстенсивним шляхом розвитку сільського господарства, тобто намагається збільшити обсяги виробництва шляхом залучення великої кількості ресурсів, які, нагадаємо, є обмеженими, не поліпшуючи при цьому ефективності їх використання. Так, землемісткість одиниці ВВП у нашій державі у 3-5 разів, водомісткість – у 5-7, а енергомісткість – у 7-9 разів вища, ніж у розвинених економіках [6]. Усе це потребує розробки та реалізації нової методики управління ресурсами праці, розподілом і використанням виробничих ресурсів, адекватної реаліям ринкової економіки.

Одним із найважливіших ресурсів країни, альфою і омегою менеджменту в політиці використання ресурсів в аграрному виробництві є кваліфіковані кадри, особливо компетентні менеджери. Робота менеджера настільки складна, що за даними, отриманими у результаті наукових досліджень за кордоном, лише 7-8% дорослого населення мають природні здібності для успішної діяльності на такій посаді. Недарма менеджери в економічно розвинених країнах вважаються золотим фондом нації.

Часто вчені і керівники суб'єктів господарювання аграрного виробництва України ставлять питання: чому, наприклад, американський менеджер-керівник з меншою кількістю працівників досягає більшого обсягу виробництва продукції і зниження її собівартості?

Головний фактор – правильна організація менеджменту і не порушення економічного принципу, згідно з яким жодна людина високої кваліфікації, яка одержує більшу зарплату, не повинна виконувати роботу, яку може зробити працівник нижчої кваліфікації, який одержує нижчу зарплату. Порушення цього правила підвищує собівартість виробництва і призводить до марнотратства людських ресурсів. Це відбувається в Україні, де, на жаль, в аграрному виробництві, як і в інших, люди з великим

досвідом і знаннями, що можуть справді багато дати суспільству і зробити багато корисного, часто змушені марнувати свій дорогоцінний час на всілякі адміністративні дрібниці.

Діапазон проблем, які входять у поняття «умов праці» і менеджменту політики використання праці, досить широкий: від правових норм, які впливають на продуктивність праці, до психофізіології трудової діяльності людини і обладнання приміщень та устаткування, що створюють те матеріальне середовище, яке відображається на фізичному, інтелектуальному і психічному настроях і працездатності.

Яскравим прикладом розумного використання цих підходів є світова «революція», в результаті якої капіталізм в його колишньому вигляді у США, Японії, Швеції й інших країнах став гармонією між працею і капіталом.

Вченим і керівникам-менеджерам України потрібно задуматися і зрозуміти, чому у США й інших розвинених країнах система організації і управління досить ефективна. Чому більшість негараздів у вітчизняних великих підприємств і суб'єктів малого бізнесу в аграрному виробництві? А секрет простий: там постійно працюють над підвищенням продуктивності праці високооплачуваних спеціалістів та їх підготовки. І в кінцевому результаті – зниження собівартості виробництва. В Україні ж, навпаки – нераціональне використання часу працівника з високою кваліфікацією та недооцінка найважливішого завдання праці людей науки.

Висновки з даного дослідження. Аграрії України не в змозі задовольнити ні потреби переробних підприємств у сільськогосподарській продукції, ні населення. Пояснюється це тим, що в державі не тільки не розв'язані, але навіть ще й не порушені багато важливих проблем щодо розвитку науки і організації підготовки кваліфікованих менеджерів. А розвиток економіки у теперішній час в аграрному виробництві значною мірою залежить від розвитку цих складових. Тому сьогодні для України кардинальним питанням є підвищення рівня розвитку науки і підготовки майбутніх менеджерів, які при організації менеджменту могли б вирішувати основні економічні завдання аграрного виробництва. Для цього на кожному вітчизняному аграрному виробництві потрібно створити умови для розвитку нового класу висококваліфікованих менеджерів. Від їх діяльності виграють усі: і олігархи, і робітники, і суспільство в цілому.

Література

1. Кудінова О.Г. Роль ресурсів сільськогосподарських підприємств у розвитку аграрного сектора економіки / О.Г. Кудінова // Вісник Сумського національного аграрного університету: Серія «Фінанси і кредит». – 2009. – № 1. – С. 375-380.
2. Мошко В.В. Особливості антикризового управління діяльністю сільськогосподарських підприємств / В.В. Мошко // Вісник Київського інституту бізнесу та технологій. – 2010. – № 3(13). – С. 15-17.
3. Петти У. Экономические и статистические работы / У. Петти. – М. : Соцэкгиз, 1940. – С. 55.
4. Риккардо Д. Начала политической экономии и налогообложения / Д. Риккардо // Антология экономической классики. – М. : МП «Эконов», 1991. – Т.1. – 670 с.
5. Саблук П.Т. Глобалізація і продовольство / П.Т. Саблук, О.Г. Білорус, В.І. Власов. – К. : ННЦ ІАЕ, 2008. – 632 с.
6. Саблук П.Т. Управління комплексним розвитком агропромислового виробництва і сільських територій: монографія / П.Т. Саблук, М.Ф. Кропивка; НААН України, ННЦ "Ін-т аграр. економіки". – К. : ННЦ ІАЕ, 2011. – 450 с.
7. Смит А. Исследования о природе и причинах богатства народов / А. Смит. – М. : Наука, 1962. – 468 с.
8. Терещенко В. І. Організація і управління [Текст] : досвід США / В.І. Терещенко ; ред. Н.О. Назаренко. – Київ : Т-во "Знання" УРСР, 1990. – 48 с.